

ΜΙΑ «ΤΟΥΡΚΟΓΡΑΙΚΙΚΗ» ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

Τὸ παρακάτω δημοσιευόμενο ἔγγραφο ἀποτελεῖ τὸ Ἑλληνικὸ κείμενο μιᾶς ἔντυπης ἐγκυκλίου τοῦ Τοπικοῦ Συμβουλίου Χανίων, τὴν ἐποχὴ τῆς αἰγυπτιοκρατίας¹, ποὺ ἐκυκλοφόρησε, γραμμμένη εἰς «Τουρκογραφικὴν»² τὸν Ἰούλιο τοῦ 1834. Τὸ ἱστορικὸ αὐτὸ ντοκουμέντο, τὸ βρῆκα στὰ Χανιά καὶ τὸ κατέθεσα στὸ Ἱστορικὸ Μουσεῖο Κρήτης.

Ἐξολόκληρον ἢ Ἐγκύκλιος εἶναι σὲ φύλλο διαστάσεων 0,50×0,378 μ., τυπωμένη ἀπὸ τὴ μιὰ ὄψη, μὲ τὸ ἑλληνικὸ κείμενο στὸ ἀριστερὸ ἥμισυ καὶ τὸ τουρκικὸ στὸ ὑπόλοιπο. Στὴν ἄλλη ὄψη τοῦ φύλλου ὑπάρχουν: 1) Στὴν ἄνω ἀριστερῇ γωνίᾳ, τυπωμένη στὴν Τουρκικῇ, ἢ διεύθυνση: «Πρὸς τὴν Α. Ε. τὸν Πρόξενον τῆς Ἀμερικῆς» καὶ 2) Γραμμμένες μὲ τὸ χέρι καὶ μὲ μελάνι, δυὸ σημειώσεις, ἢ μιὰ Ἑγγλέζικα³ καὶ ἡ ἄλλη Ἰταλικά⁴.

Ἡ Ἐγκύκλιος εἶναι μιὰ αὐστηρὴ προειδοποίηση καὶ ἀναγγελία τῶν μέτρων ποὺ ἀπεφάσισε νὰ λάβει τὸ Τοπικὸ Συμβούλιο τῶν Χανίων γιὰ τὸν κολασμὸ τῆς πορνείας⁵ καὶ τῶν ἐρωτικῶν σχέσεων ἀνάμεσα σὲ ἄνδρες καὶ γυναῖκες μὲ διαφορετικὰς θρησκευτικὰς δοξασίας. Τὸ ὄφος τῆς εἶναι τραχὺ καὶ δείχνει πόσο ἦταν ἀποφασισμένη ἡ Διοίκηση νὰ πατάξει σκληρὰ τὸ κακὸ πού, ἀπ' ὅτι ἀφήνεται νὰ διαφανεῖ, θὰ εἶχε παραγίνει.

Ἡ σημασία αὐτοῦ τοῦ ἐγγράφου θὰ καταδειχθεῖ ἀκόμα πιὸ πολὺ ὅταν, μαζὺ μὲ ἄλλο ὕλικό, θὰ συμβάλλει στὴ συστηματικὴ καὶ ἱστορικὰ τεκμηριωμένη διερεύνηση τοῦ σοβαροῦ αὐτοῦ θέματος τῆς πορνείας στὴν ὑπόδουλη Κρήτη, διερεύνηση ποὺ δὲ θὰ συμπληρώσει μονάχα ἓνα κενὸ τῆς τοπικῆς ἱστορίας, μὰ θὰ προσφέρει συγχρόνως κι' ἓνα ἀκόμα σημαντικὸ στοιχεῖο στὴν ἱστορία καὶ τὴν κοινωνιολογία τῆς δουλείας γενικά.

Κ. Ε. ΛΑΣΣΙΘΙΩΤΑΚΗΣ

¹) Γιὰ τὴν περίοδο αὐτὴ βλέπε καὶ Μ. Παρλαμά, Τὸ Ἡμερολόγιο τοῦ Κ. Κοζύρη, «Κρητικὰ Χρονικά», Τόμος Α'.

²) Βλ. Ν. Τωμαδάκη, Τουρκογραφικὰ, Ε.Ε.Κ.Σ., Τόμος Α' σελ. 180.

³) Decision of the Council respecting bad women.

⁴) Bando delle donne pubbliche (Ἐγκύκλιος Διαταγὴ γιὰ τὶς δημόσιες γυναῖκες).

⁵) Βλ. Ἡμερολόγιο Κοζύρη, σελ. 337.

Ἐγκύκλιος.

ΤΟ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΚΥΔΩΝΙΑΣ.

Ἐπίσημον γράμμα τοῦ Ἀντιβασιλικοῦ Ἀρχιγραμματέως Σαμῆ βέη Ἐφένδη ἔπὸ τὸν τίτλον Στρατηγοῦ ἐστάλη πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ Συμβουλίου τούτου Ῥεφετ ἐφένδην, καὶ ἀνεγνώσθη τὴν ὥραν τῆς συνεδριάσεως, ὁποῖον εἶναι τὸ ἀκόλουθον.

α'. Ὅτι ἀνέφερον εἰς τὸν Ἀντιβασιλέα ὁ Ἰμβραχὴμ Φεῆμ ἐφένδης ἕνας ἀπὸ τοὺς Ἀντιβασιλικούς Γραμματεῖς, ὅτι, ἐπειδὴ ἀκολουθοῦν σχεδὸν καθημερινῶς ταραχαὶ διὰ πόρνας γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται εἰς μερικὰς γειτονείας τῆς πόλεως Κυδωνίας, καθὼς παρατηρεῖται εἰς τὰ Πρωτόκωλλα τοῦ Συμβουλίου αὐτοῦ τοῦ τόπου, καὶ ἐπειδὴ, ἐκτὸς τούτου, οἱ Τακτικοὶ ἀνακατόνονται μαζὶ μὲ αὐτάς, καὶ εἶναι ἐνδεχόμενον ν' ἀποκτήσουν ἀσθενείας κολλητικὰς, θέλει λυρωθῆ γενικῶς ὁ λαὸς ἀπὸ τῆς καταφρονημένης πορνείας τὰ κακά, ἃν συκωθοῦν ἀπὸ τὸ μέσον αἱ πόρνοι.

β'. Ὅτι προστάζει ὁ Ἀντιβασιλεὺς τὰ ἀκόλουθα.

1. Ἄν ἀπεράσουν εἰς τὸ ἐξῆς τιμημένα αἱ τοιοῦται γυναῖκες, ἔχουν τὴν ἄδειαν νὰ κατοικοῦν πάλιν εἰς τὰ ὀσπήτιά των.

2. Ν' ἀποφασισθῆ μὲ τὴν γνώμην ὄλου τοῦ Συμβουλίου μία παιδεία δι' ἐκεῖνον, ὅποιος ἤθελεν ἀποκοτῆσαι πλέον νὰ κάμη αὐτὴν τὴν προᾶξιν, καὶ πιασθῆ.

3. Νὰ εἰδοποιηθῆ αὐτὴ ἡ παιδεία εἰς τὰς πόρνας, ὅτι θὰ ἐνεργηθῆ, καὶ νὰ ἀναγκασθοῦν νὰ κάμουν ἀποχὴν ἀπὸ τὴν πορνείαν.

4. Ἄν μετὰ τὴν εἰδοποίησιν ἤθελεν ἀκολουθήσει αὐτὴ ἡ προᾶξις, νὰ ἐνεργηθῆ ἡ παιδεία καὶ εἰς τὸν ἄνδρα καὶ εἰς τὴν γυναῖκα.

5. Ἡ παιδεία αὐτὴ νὰ ἦναι σκληρὰ τόσον διὰ τὴν γυναῖκα, καθὼς καὶ διὰ τὸν ἄνδρα.

6. Ὅπου ἀκουσθῆ τοιαύτη προᾶξις, νὰ ἐξεταχθῆ καλά, καὶ ἔπειτα νὰ πατηθῆ εὐθὺς ἐκεῖνο τ' ὀσπήτι ἀπὸ τὸν Ζαμπίτην, καὶ νὰ φερθοῦν ἄνδρας καὶ γυναῖκα εἰς τὸ Συμβούλιον, διὰ νὰ ἐνεργηθῆ ἡ ἀποφασισμένη παιδεία, καὶ νὰ ἐξαλειφθῆ διόλου τὸ ὄνομα τῶν πορνῶν.

7. Ἄν εὐρίσκωνται τοιοῦται γυναῖκες καὶ εἰς τὰς λοιπὰς πόλεις τῆς Κρήτης, νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ὅμοιον κ' ἐκεῖ, ἀπῆς εἰδοποιηθοῦσιν ἐγγράφως τὰ Συμβούλια.

8. Νὰ πασιχῆ πολὺ ἡ Διοίκησις τῆς Κρήτης εἰς τὴν στερέωσιν αὐτῆς τῆς Προσταγῆς.

Ἐπειδὴ ἡ ἀσφάλεια τῆς τιμῆς τοῦ λαοῦ, καὶ ἡ ἡσυχία τοῦ λαοῦ εἶναι σύμφωνα μὲ τὴν θέλησιν τοῦ Ἀντιβασιλέως.

Ἐπειδὴ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη ἡ φύλαξις τῆς τιμῆς εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ ἀξιόλογα ἀντικείμενα.

Ἐπειδὴ γίνονται ἀφορμὴ αἱ ἄτιμοι γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι κατοικοῦν ἀνάμεσα εἰς τιμημένας φαμιλλίας, νὰ δοκιμάζουν στενοχωρίαν μεγάλην αἱ τίμιαι.

Καὶ ἐπειδὴ αἱ διάφοροι ταραχαί, ὅσαι ἀκολουθοῦν πολλάκις, προέρχονται ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἀνοήτους.

Ἀποφασίζομεν.

Α'. Νὰ συναχθοῦσιν ὅλαι αἱ ἄτιμοι γυναῖκες τῆς πόλεως ταύτης, διὰ νὰ παραγγελθοῦσι νὰ κάμουν ἀποχὴν ἀπὸ τὴν πορνεΐαν, καὶ νὰ ἐπανδρευθοῦν, διὰ νὰ σκεπάσουν τὴν τιμὴν των.

Β'. Νὰ εἰδοποιηθοῦσι οἱ λιμάμιδες, γέροντες, καὶ λοιποὶ τίμιοι κάτοικοι κάθε γειτονειᾶς νὰ προσέχουν ἄγρυπνα, καὶ ὅταν ἐννοήσουν, ὅτι ἀκολουθεῖ καμμία ἀτιμία εἰς τὴν γειτονιάν των, νὰ ἐξετάσουν καλά, καὶ ἀφοῦ βεβαιωθῶν τὴν ἀλήθειαν, νὰ εἰδοποιήσουν παρευθὺς τὸν Ζαμπίτην, ἢ τὴν σιμωτέραν γουάρδιαν, διὰ νὰ πατηται ἐκεῖνο τ' ὀσπῆτι, καὶ νὰ φυλακόνεται ὁ μὲν ἄνδρας εἰς τὸν τόπον τῆς γουάρδιαι, ἂν ἦναι ὥρα τῆς νυκτός, ἢ δὲ γυναῖκα εἰς τ' ὀσπῆτι τοῦ λιμάμη τῆς γειτονειᾶς, καὶ τὸ πρῶτὸ νὰ φέρονται εἰς τὸ Συμβούλιον, ἂν ὁμοῦ; ἦναι ἡμέρα, νὰ φέρονται εὐθὺς ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναῖκα εἰς τὸ Συμβούλιον.

Γ'. Ἐπειδὴ ὁ ἄνδρας σχεδὸν πάντοτε δὲν δυναστεύει τὴν γυναῖκα εἰς τὴν προᾶξιν αὐτῆν, ἀλλὰ γίνεται μὲ τὴν θέλησιν καὶ εὐχαροισίῳσιν της, ἂν ἦναι ὁμόφλοιο νὰ φυλακωθῇ ἡ γυναῖκα ἕνα μῆνα, καὶ νὰ δέρονται καθ' ἡμέραν πρὸς 20 ξυλιαῖς⁹⁾, δι' ἐπιστασίας δύω Ἀντιπροσώπων, ἕωσοῦ τελειωθῇ ἡ διορία.

Δ'. Ὅλα τὰ ἔθνη εἶναι πλάσματα τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ὁμοῦ αἱ Θρησκείαι καὶ οἱ νόμοι διαφέρουσι, καὶ ἔχει χρέος καθένας νὰ παραιτήσῃ τὰ ὅσα ἡ Θρησκεία του τὸν ἐμποδίζει, ἂν ἤθελε πιασθῇ Τούρκισσα μαζί μὲ Χριστιανόν, Χριστιανὴ μαζί μὲ Τούρκον, Τούρκισσα μαζί μὲ

⁹⁾ Γιὰ τὴ συστηματικὴ καὶ ἀπάνθρωπη ἐφαρμογὴ τῆς ποινῆς τῆς μαστιγώσεως, ἀναφέρουν πρὸς τοὺς πρέσβεις τῶν Συμμαχικῶν Δυνάμεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσσίας, οἱ ἐπὶ χιλιάδες ἄοπλοι Χριστιανοὶ πού συνάχθησαν στὶς Μουρνιὲς Κυθωνίας τὸν μοιραῖο ἐκεῖνο Σεπτέμβριον τοῦ 1833: «Τοιαῦτα Συμβούλια—ἔγραψαν μεταξύ τῶν ἄλλων—νομοθετοῦν, διοικοῦν, κρίνουν, καταδικάζουν καὶ ἐκτελοῦν, τιμωροῦν, θανατώνουν καὶ κάμνουν τὰ πάντα, εἶναι ἐπανορθωτικὰ δικαστήρια καὶ ποινικὰ καὶ αἱ ποιναὶ εἶναι ξύλον μέχρι θανάτου· ἐκ τῶν ξυλιζομένων ὅσοι φθάσουν νὰ ἐπιζήσουν μένουσιν ἄχρηστοι εἰς τὴν κοινωνίαν ἀπὸ τὰ τραύματα...» (Κ. Κριτοβουλίδου, Ἀπομνημονεύματα τοῦ περὶ αὐτονομίας τῆς Ἑλλάδος πολέμου τῶν Κρητῶν σελ. 586). Βλ. ἀκόμα καὶ μερικὲς περιπτώσεις μαστιγώσεων στὸ ἡμερολόγιον τοῦ Κοζύρη, σελ. 337, 341, 342.

"Εβραϊον, ἢ Ἐβραῖα μαζί με Τοῦρκον ἢ Χριστιανόν, νά φυλακωθῆ ἡ γυναῖκα 6 μῆνας, καί νά δέουεται πρὸς 20 ξυλιαῖς καθ' ἡμέραν δι' ἐπιστασίας δύο Ἀντιπροσώπων.

Ε'. Ἐάν αὐτή, ἡ ὁποία ἤθελε πιασθῆ, ἦναι παρθένος, καί διαφραρθῆ ἀπὸ ἄλλης φυλῆς ἄνδρα, καί βεβαιωθῆ ἀπὸ τὸ ἴδιόν της τὸ στόμα, ν' ἀποφασισθῆ τότε μία παιδεία εἰς αὐτὴν ἀσχηροτέρα.

ΣΤ'. Ἐάν ὁ ἄνδρας ἦναι ἐντόπιος, καί δὲν ἔχη ὑποστατικά, ἀλλὰ ἦναι ποταπὸς ἄνθρωπος, νά φυλακωθῆ μαζί με τὴν ἄλυσσιδα διὰ τρεῖς μῆνας, διότι ἂν ἐξορισθῆ δὲν θέλει τὸν σωρρωνίσει ἡ ἐξορία, ἂν ἔχη ὑποστατικά, καί ἦναι πραγματευτής, νά ἐξορισθῆ δι' ἓνα χρόνον, διότι εἰς αὐτὸν εἶναι ἀρκετὴ παιδεία ἡ ἐξορία· ἂν ὅμως ἦναι ξένος νά δωρθῆ 100 ξυλιαῖς, καί νά διωχθῆ διὰ πάντα ἀπὸ τὴν Κρήτην, ἂν ἔχη γυναικόπαιδα, καί κάμνη καί ἐμπόριον, νά διωχθῆ διὰ πάντα μαζί με τὴν φαμίλλιάν του· ἂν ἦναι ἄνθρωπος τῆς τοπικῆς Ἐξουσίας, εἰς ἄλλον μὲν νά σμικρύνεται ὁ βαθμὸς του, εἰς ἄλλον δὲ νά κόπτεται ὁ μισθὸς του, καί ν' ἀποβαλθῆ ἀπὸ τὸν βαθμὸν του· τέλος ἂν ἦναι ὑπήκοος ξένος, νά ἐξορισθῆ ἀπὸ τὸν Πρόξενόν του.

Ζ'. Ὅποιος ἤθελε κάμει πλέον τὴν τέχνην τοῦ ῥοφιάνου ἢ γυναῖκα, ἢ ἄνδρας νά παιδευθῆ, καθὼς προείπαμεν διὰ τὰς πορνευθείσας ἢ μοιχευθείσας γυναῖκας.

Η'. Ἐάν διαφθεῖρη κανένας τὴν παρθενίαν μιᾶς νέας ὁμοπίστου του, ἀφοῦ λάβουν καί οἱ δύο τὴν παιδείαν, ἡ ὁποία θέλει ἀποφασισθῆ τότε, καί ἂν δὲν ἦναι κανένα ἐμπόδιον τῆς συγγενείας, νά τὴν ὑπανδρευέται κατὰ τὴν Ἐρησκείαν του.

Θ'. Ὅσοι ἄνδρες περιφέρωνται, εἰς τὰς γειτονείας, διὰ νά πωλοῦν πραγματείας, νά πιάνεται ἂν ἤθελεν ἐμβῆ κανένας μέσα ἀπὸ τὴν θύραν ξένου ὀσπητίου, καί νά ἐνεργῆται ἐν ταυτῷ ὅ,τι προείπαμεν δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πιπασθοῦν νύκτα ἢ ἡμέραν εἰς ξένον ὀσπητι· αἱ δὲ γυναῖκες¹⁾, αἱ ὁποῖαι κάμνουν τὴν τέχνην τοῦ πραγματευτοῦ εἰς τὰ σπήτια, νά ἐκλεχθοῦν αἱ γνωσταὶ διὰ τὴν τιμιότητά των ἀπὸ τὸν Τελάμπασην τῆς πόλεως ταύτης, καί νά καταγραφθοῦν τὰ ὀνόματά των εἰς τὸν Μεκκεμέ.

Ι'. Εἰς τὰ χωριὰ νά εἰδοποιηθῆ ὅλον τοῦτο, καί ἂν ἀκολουθήσῃ τοιαύτη παρανομία, νά πιασθοῦν ἄνδρας καί γυναῖκα, καί νά σταλθοῦν εἰς τὸ Συμβούλιον.

¹⁾ Γυναῖκες πραγματευτὲς ἦσαν οἱ νετάλισσες, πού κάτω ἀπὸ τὸ ἄθωο αὐτὸ ἐπάγγελμα ἐκρυσαν τὴν ἐπαισχυντὴν ιδιότητα τῆς μαστροποῦ. Βλ. ὅσα διεξοδικὰ γράφει ὁ Ν. Σ τ α υ ρ ι ν ἰ δ η ς, Ρεμπιὰ Γκιουλνούς, ἢ Ρεθυρνία Χριστιανὴ Σουλτάνα (στὴν ἐφημερίδα τοῦ Ἡρακλείου «Πατρις» ἀριθ. φύλλου 1086/30 - 7 - 1950).

ΙΑ'. Ἐπιφορτίζεται τὴν θεωρίαν αὐτοῦ τοῦ ἐγκλήματος, καὶ τὸν ὀργανισμὸν τῶν ἐγκληματικῶν ἀποφάσεων ὁ Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τούτου.

ΙΒ'. Νὰ κοινοποιηθῇ ἡ παροῦσα εἰς Γλῶσσαν Τουρκοκρατικὴν ἀπὸ τὴν Α Ἐν. τὸν Σερασκέρην τῆς Κρήτης Μουστοφᾶ Πασσᾶν εἰς τὸν Καδδὴν τοῦ Τμήματος τούτου Ἐμὶν Ἐφένδην, Ἰμάμιδες τῆς πόλεως, Πυρόεδρον Ἐφέντ Ἐφένδην, Ε. Συνταγματάρχην Σελῆμ βέγην, Ζαμπίτην Μεχμέτ ἄγᾶν, Ἐπίσκοπον Κυδωνίας καὶ Κισσάμου κύριον Ἀρτέμιον, Μεμούριδες, Καστελκιαχγιάδες, καὶ Ἱερεῖς τῶν ἐπαρχιῶν τῶν Χαριῶν, διὰ τὰ ἐνεργηθῆ ὅσον ἀνήκει, πρὸς δὲ τὰ Συμβούλια Μεγάλου Κράτους καὶ Ῥεθύμνης*, καὶ τοὺς ἐνταῦθα Κυρίους Προξένους καὶ Ἀντιπροξένους τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, δι' εἶδηριν τὴν ἀνήκουσαν.

Ἐν Κυδωνίᾳ, τὴν 15 Ἰουλίου 1834 (20 Ῥεμβιοῦλ - Ἐβέλ 1250).

*) Ἀπὸ τῆ λεπτομέρεια αὐτὴ ἐλέγχεται ὡς ὀρθὴ ἡ μαρτυρία τοῦ Κριτοβουλίδη (Ἐπομημονεύματα σελ. 576) ὅτι τὰ τοπικὰ Συμβούλια τῆς Κρήτης, κατὰ τὴν περίοδο αὐτῆ, ἦσαν τρία καὶ ὄχι τέσσερα, ὅπως τὰ γράφει ὁ Ν. Σταυράκης, Στατιστικὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κρήτης (σελ. 156) καὶ ὁ Μ. Παρλαμάς, Ἡμερολόγιον τοῦ Κοζύρη, ὀ. π., σελ. 179.